

Korset på alteret

Gl. Haderslev Kirkes alterudsmykning er lavet af Hjalte Skovgaard ved restaureringen af kirken i 1950-erne.

Hjalte Skovgaard (1899-1967) er ud af den berømte Skovgaard-familie, og Joakim Skovgaard, der udsmykkede Viborg Domkirke, er hans farbror. Alterudsmykningen i Gl. Haderslev Kirke er et af hans markante værker, og består af apsisudsmykningen og krucifikset på alterbordet. Det skal ses i en indbyrdes sammenhæng med alterbordet, hvor der også er blevet plads til de store messinglysestager, der går tilbage til 1609.

Apsis udsmykningen er et freskomaleri fra 1952, hvis motiv er Johs. Åb. kap. 4-5, med Gud Fader på tronen i stråleglans med de fire livsvæsener omkring og omgivet af en stor skare. Foran tronen står lammet med bogrullen. Faktisk er billedet en levende illustration til teksten i de to kapitler.

Alterbordet er hugget af granit i 1951-52 efter tegning af arkitekt Rolf Graa. I bagkanten er udhugget lysestager til tolv stearinlys. Foran på alterbordet er der udhugget tre græske kors, dvs. hvor armene er lige lange.

Midt på bagkanten står et krucifiks af egetræ, skåret af Hjalte Skovgaard i 1953. Selve korset er forgyldt, mens Kristusfiguren ses i det brune egetræ. Krucifikset er inspireret af de romanske kongekrucifikser fra 1200-tallet, og bærer i høj grad deres symbolik. Den skal derfor kort gennemgås her.

Korsstammen er et latinsk kors, hvis arme ender i firkanter, der på mange krucifikser er udsmykkede med evangelistsymboler.

Tvære hen over korsets tværbjælke står inskriptionen: ***Jeg er vejen og sandheden og livet***, fra Johs. 14,6. Tværbjælkens endefelter er blot udsmykkede med et mønster.

På korsstammens fodstykke er skåret en nøgle og på topstykket er Guds pegende hånd.

Nøglemotivet kædes ofte sammen med beretningen i Matt. 16,19: *Jeg vil give dig nøglerne til Himmeriget...*

Den såkaldte nøglemagt blev i den katolske kirke opfattet som legitimation af pavens og biskoppernes magt. Derfor ses dette motiv netop over hovedindgangen til Peterskirken i Rom.

I den lutherske kirke blev nøglemagten forstået bredere - som *det almindelige præstedømme*.

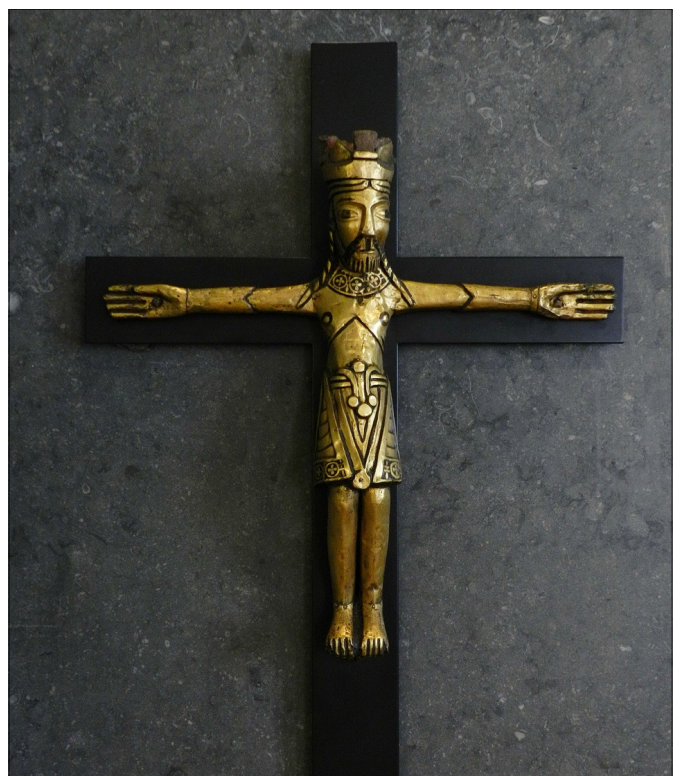
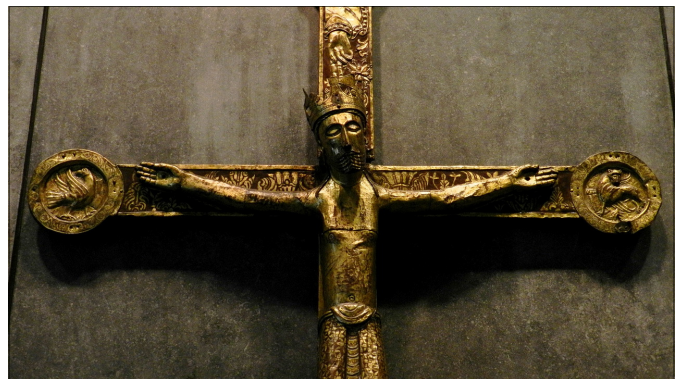
På krucifikset kan betydningen også ses i sammenhæng med apsisudsmykningen, hvor Lammet skal åbne bogrullen eller bryde seglene. Og Lammet, Kristus, som er *vejen, sandheden og livet*, har magt til at åbne og bryde seglene, ja at bryde dødens magt i opstandelsen.

Denne forståelse skal igen ses i sammenhæng med det modsatte korsfelt øverst oppe på krucifikset, hvor vi har Guds pegende hånd. I ikonografien er det altid et billede på Gud, der peger og siger: *Det er min elskede søn*, som vi hører det i Matthæus's og Markus's beretning om Jesu dåb og forklarelsen på bjerget.

På et af vore allerfornemste middelalderkrucifikser, **Tirstrup krucifikset** fra sidste halvdel af 1100-tallet på Nationalmuseet, ser vi øverst Guds pegende hånd (og evangelistsymbolerne i korsets afslutningsfelter). På Kristi hoved bærer han en kongekrone, og hans lændeklæde er et fornemt dragtstykke, som er foldet ned midt foran. Armene er let bøjede og hovedet hælder lidt til hans højre side - ligesom arme og hoved på Hjalte Skovgaards krucifiks.

Det samme gør sig gældende på Danmarks ældste krucifiks fra **Åby kirke** ved Århus - nu i Nationalmuseet. Det går 100 år længere tilbage - til sidste halvdel af 1000-tallet. Den kongekrone, Kristus her bærer, er uden tvivl forbilledet for Hjalte Skovgaards kongekrone. Hænderne er bredt lige ud, og fødderne parallelle: Han står på korset, *opstår!*

Den forståelse, som ligger bag, er Kristus som *den sejrende himmelkonge*. Det er den Kristus, som i Johannesevangeliet udbryder: *Det er fuldbragt!* Det er *ikke* Matthæus og Markusevanheliets "*Min Gud, min Gud, hvorfor har du forladt mig?*"

Går vi endnu 100 år tilbage til sidste halvdel af 900-tallet, til **Jellingestenen** med Danmarks ældste Kristusfremstilling, ser vi noget af det samme: Kristus med de udstrakte arme og stående. Men her er der ikke noget kors! Han er Vikingetidens "*Hvide Krist*", som har besejret døden. Han har ikke kongekrone eller tornekrone, men en korsglorie, som vi også finder den i Byzantinsk kunst (og Vikingerne havde jo kontakt til Miklagård - Byzans).

I billedsidenes tre hjørner ser vi tre *triskeler*, som er ældgamle treenighedssymboler. Læg også mærke til, at vikingernes drageslyng ender med et drage- / slangehoved, der forsøger at angribe Jesu hoved fra oven. (Fotograferet 1969 - i dag overdækket)

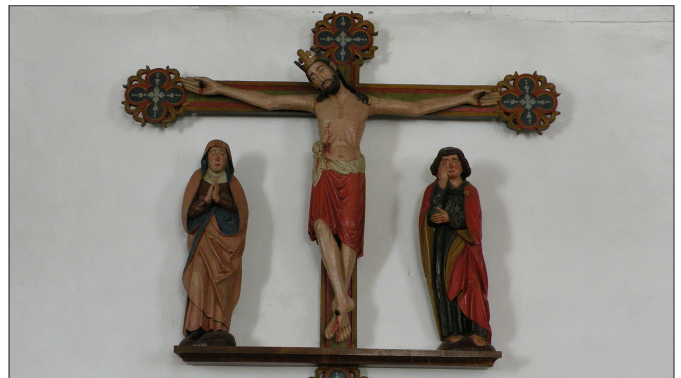
Det er altså en tæt forbindelse til den motivverden, som vi møder i de allerældste krucifikser i Danmark, og vi har også har *fine eksempler på romanske kongekrucifikser* i Haderslev Domprovsti. Det drejer sig alle tilfælde om korbuekrucifikser, dvs. de har alle hængt i buen (triumfbuen) ind mod koret.

Nederst til venstre ses krucifikset fra **Oksenvad** fra 1250-1275 - et rigtig kongekrucifiks!

I midten ses krucifikset fra **Fjelstrup** fra omkring 1250 - *et af Danmarks fineste* fra den periode!

Lige under Jellingestenen har vi korsgruppen fra **Bevtoft** med Kristus fra ca. 1200, der hænger på et nyere kors og med sidefigurer (Maria og Johannes) fra ca. 1500.

Nederst til højre ses krucifikset fra **Højrup** fra ca. 1300. Det hænger på sin oprindelige plads. Det er et krucifiks, hvor vi er på vej ind i gotikken. Nu er der ikke længere en kongekrone, men her er et klæde.

I løbet af middelalderen sker der en forskydning i opfattelsen af Gud, og dermed ændres krucifikserne. Der er teologiske begrundelser for denne ændring, men afgørende er pesten "Den sorte død" omkring 1350, som var en gedigen befolkningskatastrofe. Den kunne kun tolkes som Guds straf for folks synd, og fokus kom derfor på lidelse og bod. *Gud blev fjern* og måtte formildes af den lidende Kristus og alle helgener, og Maria måtte i sin kåbe skærme menneskene mod *Guds vrede*, som det kommer til udtryk på en "Skærmekåbemadonna" fra museet på Gottorp slot.

Lidelsen kom stærkt til udtryk i krucifikserne i gotikken, og et af de helt grusomme eksempler er **Elmelundekrucifikset** på Nationalmuseet, hvor det er en afmagret og forvreden Kristus - en, der råber "Min Gud, min Gud, hvorfor har du forladt mig?"

I Domprovstiets kirker har vi mange gotiske lidelseskrucifikser, her skal vises tre:

Alterkrucifikset i **Haderslev Domkirke** er et tidligt eksempel fra ca. 1300. Derunder ses til venstre korbuekrucifikset i **Nustrup** fra begyndelsen af 1400-tallet og til højre korbuekrucifikset i **Øsby** fra sidste halvdel af 1400-tallet.

Det var denne angst for Guds vrede, der drev mennesker ud i bodshandlinger, afladshandel osv. og som Luther måtte kæmpe med og imod: *Hvordan finder jeg en nådig Gud?* Det førte til reformationen, og siden da er der helt op til i dag blevet lavet mange fortolkninger af Kristus, både i kirkekunsten og i salmerne. Men det ligger uden for denne artikel.

Man kan ikke sige, hvilken opfattelse: *Den sejrende Kristus* eller *Den lidende frelser* der er rigtigst, for begge dele er menneskelige erfaringer og indeholdt i kors-mysteriet. Men der må være en fin balance, hvis ikke det skal gå galt. Der er både en Langfredag og en Påskedag - og i kongekrucifikserne forenes de: Her bliver tornekrone til en kongekrone!

Det er det, der giver Hjalte Skovgaards krucifiks på alteret i Gl. Haderslev sin særlige forkyndelse og betydning foran billedet af Gud og Lammet med bogrullens segl. Sagt med ritualet: *Den korsfæstede og opstandne Herre...*

